TEMSİLÎ DEMOKRASİDEN DEMOKRATİK TEMSİLE: PITKIN'İ YENİDEN DÜŞÜNMEK

FROM REPRESENTATIVE DEMOCRACY TO DEMOCRATIC REPRESENTATION: RETHINKING PITKIN

METİN ÖZKAN*

ABSTRACT

This article offers a perspective on whether the concepts of democracy and representation can be simultaneously comprehended. The questions of what political representation implies in modern states in terms of the relationship between the ruler and the ruled or what or who the focal point are for representative/representatives in the policy making processes are probed in *The Concept of Representation*, which is the study of Hanna Fenichel Pitkin. Pitkin's multifaceted perspective of representation provides an important theoretical framework as the concepts of democracy and representation cannot be simultaneously considered due to their different historical origins. In this regard, the article aims to analyse the representational nature of democracy by examining the idea of democratic representation based on Pitkin's conceptualization of representation.

Keywords: Pitkin, political representation, democracy, democratic representaion, representative democracy.

ÖZ

Bu makale, demokrasi ile temsil kavramlarının eşanlı-eşzamanlı düşünülüp/düşünülemeyeceğine yönelik bir perspektif sunmaktadır. Modern devletteki yöneten-yönetilen ilişkisinde siyasal temsilin, ne ifade ettiği ya da temsilcinin/temsilcilerin politika belirlenim süreçlerinde neye/kime odaklandığı gibi sorular Hanna Fenichel Pitkin'in kavrama yönelik kapsamlı çalışması olan *The Concept of Representation*'da derinlemesine incelenmektedir. Düşünürün çok yönlü temsil perspektifi, demokrasi ile temsil kavramlarının farklı tarihsel kökenleri sebebiyle eşanlı/eşzamanlı düşünülemeyeceği konusuna önemli bir teorik çerçeve sunar. Bu bağlamda makale, Pitkin'in temsil kavramsallaştırmasından hareketle demokratik temsil düşüncesini inceleyerek demokrasinin temsilî mahiyetini analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Pitkin, siyasal temsil, demokrasi, demokratik temsil, temsilî demokrasi.

* Arş. Gör. Dr. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü.
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0001-6562-1981

Makale Atıf Bilgisi: ÖZKAN Metin, (2020). "Temsili Demokrasiden Demokratik Temsile: Pitkin'i Yeniden Düşünmek", *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, 55-83.
Gönderim Tarihi: 26.02.2020 Kabul Tarihi: 04.04.2020

GİRİŞ

Modern siyaset teorisinde temsil konusu, önemi fark edilerek üzerinde daha fazla düşünülen bir konuma gelmiştir. Söz konusu bu durumun iki temel nedenden kaynaklandığını ifade etmek mümkün görünmektedir. Nedenlerden birincisi, politik meşruiyetin sadece seçimler aracılığıyla sağlanamayacağına ve politika belirlenim süreçlerinin, daha çoğulcu müzakerelere bağımlı olması gerektiğine yönelik yaklaşımdır (Lijphart, 2014; Powell, 2004). İkincisi ise Jean-Jacques Rousseau'yu takip eden cumhuriyetçilik çizgisinin temsilî demokrasi tasavvurudur (Pateman, 1976; Barber, 1995). Bu düşünsel zemin, demokrasinin temsilî mahiyetinin prosedürel olarak açıklanamayacağını ve küresel sivil toplum gibi seçim-dışı alanlarda gelişen yeni temsil perspektiflerini gündeme getirir.

Temsil, seçilmiş ve atanmış kamu görevlilerinin belirleyici aktör oldukları politika üretim süreçlerinin "halka bağlı" olmasını ifade eden ve bu süreçlerde "halkın taleplerinin daha kapsamlı ve etkileşimli bir şekilde var edilmesine" olanak sağlayan bir pratik olarak görülebilir (Orr ve McAteer, 2010: 133). Heywood'a göre temsil, "siyasal bir ilke [seçim] çerçevesinde bir bireyin ya da grubun daha büyük bir grup adına hareket ettiği ilişki"nin ifadesidir (Heywood, 2012: 224). Ancak burada belirtilmesi gerekir ki temsili, seçimlerle ve oy ile eşanlı düşünmek ve bu bağlamda temsilci-temsil edilen arasındaki temsilî ilişkinin ortaya çıkışını ve sürdürülmesini seçimlere indirgemek, bir kişinin bir başkasını nasıl temsil ettiği ya da neyi temsil ettiği gibi soruları yanıtsız bırakır. Siyasal temsilin birçok farklı tanımını ve bileşenini sunan kapsamlı bir literatür bulunur.[1] Siyasal temsili konu edinen yazarlar, kavramın, demokratik toplumlarda karar verme pozisyonundaki aktörler ile yönetilenler arasındaki ilişkiye, politika oluşturulmasına ve müzakere süreçlerine göndermede bulunduğu konusunda hemfikirdir. Örneğin Maurizio Cotta ve Heinrich Best tarafından siyasal temsil, bazı temel organların seçimler aracılığıyla kurumsallaşması ve bu çerçevede yönetilenlere karşı sorumluluk sisteminin inşası olarak tanımlanır (Cotta ve Best, 2007: 5).

Pitkin'in temsil tanımı, belki de, kavrama yönelik en açık ve net tanımlardan biri olarak dikkat çeker (2014: 8): "Temsil, basitçe 'yeniden sunmak'tır." Pitkin'in siyasal temsil tanımı, yönetilenlerin tercihlerini, görüşlerini ve taleplerini onları ilgilendiren politikalarda "mevcut" kılmayı gündeme getirmesi hasebiyle dikkate değerdir. Siyasal temsil, birinin/birilerinin diğerleri adına konuşması ve hareket etmesi ile onları politik bağlamda savunması ve

1 Temsil kavramına yönelik ayrıntılı tanımlamalar için bkz. (Özkan, 2019: 41-44).

sembolize etmesini içerir. Başka bir ifadeyle siyasal temsil, bir tür siyasal yardımdır. Ancak burada açık ve net gibi görünen siyasal temsil tanımının birbiriyle iç içe geçmiş boyutları göz ardı edilmemelidir. Zira temsil edilenlerin içerisinde dahi menfaat, çıkar ve talep birliğinin olmayabileceğini tahayyül etmenin zor olmadığı noktada temsilciler ile temsil edilenler arasında farklı ve çelişen menfaat, çıkar ve talepleri içeren bir olgunun karşılığıdır siyasal temsil. Siyasal temsilin çok boyutlu ve kapsamlı doğası, kavrama dair nihai ve kapsamlı bir tanım sunmayı zorlaştırır. Ancak tüm bu zorluklara rağmen siyasal temsil, temsilci ile temsil edilen arasında politik bir bağlamda ortaya çıkan ve çıkarlar ile talepleri konu alan siyasal bir ilişkinin ifadesi olarak betimlenebilir.

Pitkin'in *The Concept of Representation* [Temsil Kavramı] isimli eseri siyasal temsil kavramına odaklanan en kapsamlı çalışmalardan biridir. Bu klasik metin, literatüre önemli bir katkı sunar ve siyasal temsili anlamak için terimin kullanıldığı farklı bağlamlar ile süreçleri tartışmaya açar. Çünkü siyasal temsilin farklı kullanımlarının her biri, kavramın farklı bir görünümünün açıklığa kavuşturulmasına olanak tanır. Bu bağlamda Pitkin'e göre (2014: 14) siyasal temsil, "karanlık bir mekânın ortasına oturmuş çok boyutlu, karmaşık, girift bir yapı"dadır. Bu metafordan hareketle düşünür, siyasal temsili anlamlandırmak için içerisine yerleştirildiği bağlamın çözümlenmesi gerektirdiğini savunur. Düşünür, temsilin; betimleyici, biçimsel, sembolik ve aslî olmak üzere dört farklı boyutu bünyesinde barındırdığını ifade eder. Her boyut kavrama yönelik farklı bir tanımlamayı beraberinde getirir. Ancak Pitkin, her bir boyutun ortaya çıkardığı farklı tanımlamaların, siyasal temsilin ayrılmaz parçaları olarak birbirleriyle bütünlük arz ettiğini savunur. Bu bağlamda Pitkin, siyaset teorisyenlerini, bu kavramsal birliği göz ardı ederek temsile dair farklı boyutları -hatalı olarak- ayrı ayrı ele almaları hasebiyle eleştirir. Ona göre (2014: 15) yapılması gereken, "her görüşün bakış açısını tespit ederek yorumlamak ya da doğru kullanıldığı bağlamı ve bu bağlamın dayattığı varsayımlar ile çıkarımları belirlemektir."

Temsil kavramına odaklanan hem teorik hem de ampirik çalışmalarda Pitkin'in temsile yönelik sunmuş olduğu kavramsal çerçevenin yaygın olarak kullanıldığı görülür. Pitkin'in kavramsallaştırmasında temsil, "gerçekte var olmayan bir şeyi var etmek" anlamına gelir. Temsil kavramına dair bu tanımlama, eşzamanlı olarak hem var olmayı hem de olmamayı bünyesinde barındırdığından dolayı varlık-yokluk paradoksunu da gündeme getirir. Kavramın paradoksal bir hüviyette bulunduğuna yönelik tahayyül, modern

siyaset teorisyenleri tarafından demokrasi ile temsil arasındaki ilişkinin sorgulanmasına sebebiyet verir. Demokrasi ile temsil pratiklerinin farklı tarihsel gelişim çizgisine sahip olduğu bilinen bir gerçektir. Pitkin'in kavramsallaştırmasıyla, 17. yüzyıl itibariyle görünür olduğunu iddia ettiği demokrasi ve temsilin "huzursuz ittifakı", modern demokrasi teorisindeki temsil tartışmalarının da temelini oluşturması hasebiyle dikkat çekicidir. Bu çalışma, Pitkin'in temsil perspektifinden hareket ederek "huzursuz ittifak" anlayışının karşısında konumlanan "demokratik temsil" düşüncesini incelemektedir. Bu bağlamda çalışma, modern siyaset teorisinde temsilî demokrasi eleştirisinden "demokratik temsile" kadar kavrama yönelik çalışmalarda Pitkin'in perspektifinin geçerliliğini koruyup/korumadığını analiz eder. Pitkin, demokrasi ve temsil kavramlarının farklı gelişim çizgisine sahip olmalarına rağmen modern devletin demokratik bir görünüme bürünmesinde temsil kavramının oynadığı kilit rolün altını çizer. Bu çerçevede Pitkin'in kavramsallaştırdığı temsilin boyutları, temsili "demokratikleştirme" düşüncesindeki teorisyenlerin kullandığı argümanların en önemli alt yapısını sunmaktadır.

I- DEMOKRASİ ve TEMSİL

A. Tarihsel Gelişim

Demokrasi kavramına yönelik genel olarak kabul edilen referans noktası, *demokratia*[2]nın geliştiği ve M.Ö. 5. yüzyıla kadar uzanan Antik Yunan'ın *polis* deneyimidir (Dahl, 2001: 11; Dunn, 2017: 24). Demokrasiyi tanımlama girişimlerin çoğunluğu, kavrama yönelik Antik etimolojiye göndermelerde bulunur: Demokrasi, *demos* (yurttaş topluluğu) ve *kratos* (egemen güç, iktidar) kavramlarının birleşimiyle ortaya çıkar (Held, 1987: 2; Sartori, 2014: 21). Siyasal bir sistem olarak Antik Yunan demokrasi düşüncesi, bir kişinin karar verici pozisyonda olduğu geleneksel-otoriter monarşilerden ve bir grubun karar verici pozisyonda olduğu oligarşik yönetim modellerinden bünyesinde barındırdığı kimi özelliklerle farklılık arz eder (Mayo, 1964: 28). Antik Yunan'da karşılaşıldığı haliyle demokrasinin anlamı, onu diğer siyasal sistemlerden ayıran kurumsal düzenlemelerde yatar. Antik Yunan demokrasisinin

2 M.Ö. 5. yüzyıldan itibaren Atina'da iki yüzyıl devam siyasal yapı şekillenmiştir. Sürecin kapsadığı iki oligarşik dönem hariç tutulacak olursa siyasal yapı, giderek daha demokratik bir hüviyete bürünme eğilimi göstermiştir. Bu durum, orta sınıfın ortaya çıkışı ve "yasanın üstünlüğü"nün kabul edilmesiyle yakından ilişkilidir (Samons II, 2013: 62).

ayırt edici özelliği, *polis*in yetişkin erkek yurttaşlardan oluşan bir meclis[3] tarafından yönetilmesiydi (Keane, 2009: 16). Buna ek olarak *polis* deneyiminin sunmuş olduğu bir diğer özellik, yöneten ile yönetilen arasında "bir"lik sunan perspektife sahip olmasıydı. Ancak Antik Yunan'daki demokrasi düşüncesinde yöneticiler ile yönetilenler arasındaki ayrım, keskin bir görünüm arz etmese de yönetici ve yönetilenin "bir" olmadığı belirtilmelidir (Dahl, 2001: 12; Sartori, 2014: 280).

Sartori (2014: XVII); "demokrasilerin icadı, düşünce ve idealler tarihine dayanır ve en iyi orada izlenir, çünkü siyasal sistemler insanın tasarlayıp kurduğu şeylerdir" ifadesini kullanır. Bu tespit, Antik Yunan deneyiminden modern zamanlara kadar demokrasinin yurttaş-halk kurgusuna ve iktidar kullanımına nasıl bir perspektif sunduğunu gündeme getirir. Demokrasinin tarihsel gelişimi, Antik Yunan'daki demokrasi deneyiminin ardından Roma cumhuriyeti, Rönesans ve Reformasyon ile birlikte 17. ve 18. yüzyıl "parlamento devrimleri"ni[4] takiben modern temsilî demokrasilerin ortaya çıkışı arasındaki gelişmeler paralelinde analiz edilir. Modern haliyle demokrasi kavrayışı, temsil pratiğini içermesi hasebiyle genel olarak temsilî demokrasi terimiyle eşanlamlı kullanılır. *Polis* pratiğinden parlamento devrimlerine kadar demokrasinin tarihsel evriminin bir benzeri temsilî demokrasi için de söz konusudur. Nitekim İngiltere, Amerika ve Fransa'da halkın eşitliği ve özgürlüğü adına yürütülen siyasal mücadeleler, temsil hakkını talep eden parlamento devrimlerini ortaya çıkaracaktır.

Demokrasiye yönelik gelişim çizgisi, 18. yüzyıl siyasal düşüncesine gelinene dek temsil ile demokrasi kavramlarının birbirine mündemiç olmadığını gösterir. Temsil kavramının etimolojik kökeni, siyasal bir bağlama sahip değildir. Kavram, ilk kullanıldığı haliyle Roma'da bir borcu telafi etmek için kullanılan toplam bedel anlamındaki Latince *repraesentare* terimine dayanır. Aynı etimolojik kökenin kaynaklık ettiği *reprasentatio* kavramına ise teatral faaliyetlerde rastlanılır. Antik Yunan ve Roma tiyatro dünyasında temsil, bir soyutlamanın herhangi bir nesne içerisinde vücut bulmasını ifade etmek üzere "maske" anlamında kullanılır (Vieira ve Runciman, 2008: 6-8). Temsil kavramının siyasal bir bağlama oturması ise Ortaçağ siyasal

3 Antik Yunan demokrasisinde demos'un iktidarını kullandığı tek organ halk meclisi anlamına gelen Ekklesia'dır. Demos'un her bir üyesi, halk meclislerine doğrudan katılarak yönetim kadrolarında kura sonucu ve sıra ile yer alırdı. Siyasal sorunların tartışıldığı ve polisi ilgilendiren sorunların karara bağlandığı bu meclisler, kamusal müzakereye de önemli bir anlam yüklemesi hasebiyle ayrı bir değere sahiptir.

4 *Parlamento Devrimleri* kavramını Mehmet Ali Kılıçbay'dan ödünç alıyorum. Kılıçbay'ın İngiliz, Amerikan ve Fransız devrimlerine yönelik analizi için ayrıca bkz. (Kılıçbay, 2003).

düzeninden kaynaklanır. Bu çerçevede Hristiyan teolojisi, kavramın gelişiminde önemli bir yer işgal eder. Zira temsil kavramı, Hristiyan doktrinindeki *teslis* düşüncesinden hareket eden ve oğulun Tanrı'nın temsilcisi olarak yetkilendirildiğine yönelik kavramsallaştırmayı kullanan Tertullian tarafından ilk kez yeni bir anlam ile donatılıyordu. Bu perspektif, Ortaçağ siyasal düzeninde de görüleceği üzere, tek bir varlığın birçok kişiyi temsil edebileceği düşüncesini de beraberinde getirecektir. Temsilin yetkiden kaynaklandığına yönelik düşünce, yine Hristiyan teolojisinde karşılaşıldığı üzere, Papa I. Gregorius tarafından da benimsenir. Kilise'nin Tanrı'dan aldığı yetkiyle tüm Hristiyanları temsil ettiğine yönelik bu perspektif, kavramın siyasal bir içeriğe sahip olması konusunda önemli bir ilerlemeye işaret eder. Son tahlilde Ortaçağ siyasal düzeni, Hristiyan teolojisinin sunmuş olduğu bu teorik arka planı da kullanarak temsile yönelik üç anlayışın doğuşuna kaynaklık eder: Betimleyici temsil, sembolik temsil ve yetkilendirici temsil (Vieira ve Runciman, 2008: 9-10).

Ortaçağ siyasal düzeninde görünür olan ilk temsilî deneyimler,[5] kraliyet iktidarlarını kısıtlamaktan ziyade siyasal iktidarların onay mekanizması olarak "işlevsel" bir kurguya sahip olmuşlardır. Örneğin devrimler öncesi İngiliz ve Fransız parlamentoları "ek" vergi toplama konusunda birer onay mercii görevi üstlenmişlerdir. Bu bağlamda parlamentolara kimi zaman seçilen kimi zaman ise atanan üyeler, temsil görevini bir ayrıcalık olarak görmemiş aksine parlamento toplantılarına ulaşım ve maliyet gibi gerekçelerle katılmama eğilimi göstermişlerdir. Ortaçağ'daki temsil pratiklerinde halka, halkın çıkarlarına, menfaatlerine ya da tercihlerine dair bir düşünceye rastlanmak mümkün görünmemektedir. Bu süreçte siyasal otoritelerin taleplerinden kaynaklanan parlamentolar, bir rıza gösterme aracı konumunda olmuştur (Pitkin, 1972: 3; Pitkin, 2004: 337). 1640 Devrimi ve onu takiben 1688 yılındaki "Şanlı Devrim" İngiltere'de parlamentoya yönelik bu dinamiği değiştirmiştir. Devrimlerle birlikte İngiliz Parlamentosu birincil iktidar odağı konumuna gelirken kral da parlamentoya tabi kılınır. Bill of Rights'ın bir anayasal kurucu belge mahiyetiyle ilan edileceği bu süreçle birlikte insan haklarına yönelik önemli bir adım da atılmış oluyordu. Düşünce ve ifade özgürlükleri, basın özgürlüğü ve siyasal örgütlenme haklarını tanıyan Bill of

5 17. yüzyıla gelinene kadar özellikle Batı Avrupa'da Kilise Konseyleri, Fransa'da *Etats Généraux* İngiltere'de *Magnum Concilium*'un kurumsallaşmasında önemli temsil pratikleri olarak dikkat çeker. Kilise Konseyleri, dönemin meclise dayalı yönetim pratiğinin daha sonraki zamanlara taşınmasında (zayıf da olsa) bir köprü niteliği taşımıştır. Ortaçağ'daki temsil pratikleri olarak Kilise Konseyleri, *Etats Généraux ve Magnum Concilium*'un yapısı hakkında ayrıca bkz. (Keane, 2009: 39-52).

Rights, vergilendirme konusunu da parlamentonun yetkileri arasında kabul edilmesini sağlamıştır. Böylelikle kral, parlamentonun onayı olmadan vergilendirme politikasını belirleyemeyecekti (Birch, 2001: 83). İngiliz devrimleri, Fransa örneğinde karşılaşılacağı gibi, yeni kurumlar ortaya çıkarmamıştır. Bunun yerine mevcut kurumlar arasındaki ilişki biçimini değiştirmiştir.

İngiliz, Amerikan ve Fransız devrimlerine yönelik teorik tartışmalarda görüleceği üzere, siyasal bir organın insanları temsil edeceği/edebileceği fikri başlangıçta demokrasiyle eşanlı/eşzamanlı bir yaklaşım değildir. Aksine modern devletin belirmesiyle birlikte demokrasi, gerçekleştirilmesi mümkün olmayan ve hatta arzu edilmeyen eski bir yönetim biçimi olarak görülmüştür. Örneğin Amerikan Devrimi'ni düşünsel boyutta önemli ölçüde etkileyen "kurucu babalar"dan James Madison için demokrasi, mülkiyeti güvenceye almayan ve kişi hak ve özgürlüklerini koruyamayan istikrarsız sistemlere atıfta bulunmak için kullanılmıştır. Nitekim "kurucu babalar" için temsil sistemi, demokrasiye alternatif olarak görülecektir (Budge, 2006: 1; Sartori, 2014: 288; Madison, 1961: 81).

Amerika'da temsilin bir fikir olarak tartışılmaya başlandığı süreç, İngiliz Parlamentosu'ndaki Yeni Kıta'ya yönelik vergilendirme politikalarıyla birlikte başlar. Amerika'da yaşayan kolonistler, kendilerinden kaynaklanmayan ve kendilerinin temsil edilmediği parlamentonun vergilendirme politikasını kabul etmek istemezler. Böylelikle Amerikan Devrimi/Bağımsızlık Mücadelesi, temsilin, seçimlerle ortaya çıktığına ve oy verme işlemiyle birlikte temsilci ile temsil edilen arasında politik bağlamda bir ilişkinin oluştuğuna yönelik düşünsel zemine önemli bir pratik oluşturuyordu. Bu çerçevede Amerika'da seçim mekanizmasına yüklenen anlam, hükümetin tüm bileşenlerinin -başkan, eyalet yetkilileri, senatörler, valiler ve hatta hâkimler- halkın temsilcisi olduğunu gündeme getiriyordu (Wood, 1992: 96). Bu bağlamda Amerikan Devrimi sürecinde temsil[6], ulusun iradesini betimlemek ya da sembolize edilmek üzere kullanılmamıştır. Çünkü Yeni Kıta'da kurgulanan yeni siyasal sistem, iktidarı yatay olarak dağıtıyordu. Böylelikle siyasal güç odaklarının, birbirlerini dengeleme ve kontrol etme sorumlulukları da kabul edilmiş oluyordu (Vieira ve Runciman, 2008: 40).

6 Amerikan Devrimi/Bağımsızlık Mücadelesi sürecinde kurgulanacak siyasal sistemin temsilî mahiyeti, Federalist ve Anti-Federalist olmak üzere iki farklı teorik çizgide tartışılmıştır. Federalistler, temsilcilerin erdemlerine göre seçilmesi gerektiğinde ısrarlıydılar. Anti-Federalistler tarafından savunulan seçenek ise temsilci ile temsil edilenler arasında birtakım nesnel benzerliklerin kurulmasına yönelikti. Federalistler için temsil, hükümeti kısıtlamanın bir yolu olmaktan ziyade hükümetin bir aracı konumunda görülüyordu (Birch, 2001: 75).

Amerikan örneğine benzer şekilde Fransız Devrimi'nin düşünsel zemini temsil, ulusal egemenlik, milliyetçilik ve yurttaşlık gibi kavramlara dayanmasına rağmen devrim sürecinde demokrasi, pejoratif bir perspektifle sunulmuştur. Devrim sürecinde istikrarsızlık, şiddet, tabakalaşma ve güvenlik problemleri demokrasiyle ilişkilendirilmiştir. Dahası bu süreçte halk, bütün yurttaşlar olarak algılanmazken özellikle yoksulluk, siyasal bağlamından ziyade sosyal bağlamda kavramsallaştırılmıştır (Hobson, 2008: 452). Bu nedenlerden dolayı İngiliz ve Amerikan devrimlerinde olduğu gibi Fransız Devrimi'ni ortaya çıkaran bileşenlerin de demokrasiyle ilgili olmadığı ve fakat "temsil" ile ilgili olduğunun altı çizilmelidir.

Demokrasinin temsilî bir mahiyet kazanmasında parlamento devrimlerinin önemli bir yeri bulunur. 1789 Devrimi'nin önemli figürlerinden biri olan Abbé Sieyès tarafından formüle edilen temsil perspektifi, Fransa'da Devrim'in akabinde kurulacak siyasal sistemi önemli ölçüde etkilemekle birlikte evrensel ölçekte kabul görmüştür. Ona göre egemenlik, ulustan kaynaklanır ve toplumun büyük bir bölümüne tekabül eden *Tiers-État*, "ulusun temsilcisi" olarak siyasal otoritenin sahibi olmalıdır (Sieyès, 2005: 71). Sieyès'e göre aristokrat ve din adamlarından oluşan imtiyazlı tabakalar siyasal ve ekonomik güçlerini ulusun ortak çıkarları lehine kullanmaktan ziyade özel çıkarlarını maksimize etme konusuna yoğunlaştırıyordu. *Tiers-État* ise imtiyazlı bir konumda olmadığından dolayı temsilcilerinin politikaları ulusal bir nitelik taşıyacaktır (Sieyès, 2005: 76). Fransız Devrimi paralelinde görünür olan yönetim düşüncesinde yönetenler ile yönetilen arasındaki ilişki, yasaların ortaklığı ve kamu çıkarları temelinde ulusun temsili üzerinden kurgulanıyordu.

Fransız Devrimi'nin sunmuş olduğu ulus perspektifi, toplumsal tabakalaşmayı/imtiyazları silerek yurttaş hakları ile sorumluluklarına dayalı özgürlük anlayışı temelinde yükselir. Sieyès'e göre yetişkin olmayanların, kadınların, yabancıların ve yoksulların ulus kurgusunda bir anlam ifade etmemesi sorun olarak görülemez. Çünkü halkın çıkarlarına odaklanacak ve bunun için eğitilmiş/yetiştirilmiş temsilcilerin "diğer insanlardan farklı çıkarları yoktur." Sieyès, genel iradenin, çoğunluğun iradesi ile aynı anlama geldiğini savunur. Bu çerçevede seçimin amacı, "tüm temsilcileri tek bir kolektif irade ile birbirine bağlamak" olmalıdır (Sieyès, 2005: 81). Bu çerçevede egemenlik, mevcutta yaşayan halktan ziyade geçmişte yaşamış ve gelecekte yaşayacak olan yurttaşların tamamını kapsayan mistik ulus kurgusundan kaynaklanıyordu. Kurucu/Ulusal Meclis, soyut ulus iradesini somutlaştıracaktı ve artık temsilciler bireysel çıkarların delegeleri konumunda değillerdi: Onlar

ulusun sesleriydi. Sieyès için ulusun iradesi ona biçim veren temsilî organ dışında mevcut değildir. Bu bağlamda ulusal egemenlik düşüncesi, temsil aracılığıyla "yurttaş"ı politik bir aktör konumuna getiriyordu (Rosanvallon, 2011: 191). Sieyès'in sunmuş olduğu temsil perspektifi, egemenliğin kaynağından (temsil edilenler) ziyade bağımsız yetki ilkesinin ortaya çıkışına odaklanır. Nitekim çoğunluk iradesinin ortaya çıkışı, hizipsel bir hüviyetten kurtulup bireysel iradelerin bir sonucu olarak oluşacağından temsilcinin temsil edilenden bağımsız olarak politika belirlemesi bir problem teşkil etmeyecektir (Birch, 2001: 80).

Hem Fransız hem de Amerikan devrimleri başlangıçta demokrasi düşüncesinden ziyade cumhuriyet ve temsil hakkında düşünsel bir perspektif sunuyorlardı. Hobson'a göre Fransız Devrimi sürecinde temsil ve demokrasiyi birbiriyle eşanlı/eşzamanlı olarak düşünenler ilk olarak Thomas Paine ve Maximilen Robespierre olmuştur. Bahsi geçen düşünürler için demokrasi, aristokrasi ile kraliyeti birleştirecek olan karma bir rejimin ifadesi olmuştur. Bununla birlikte Paine, "seçime ve temsile dayanan" hükümetin kaynaklık ettiği cumhuriyeti, "kalıtsal" özelliğiyle ön plana çıkan monarşi ve aristokrasiyle karşılaştırıyordu. Paine için cumhuriyet bir yönetim biçimi olmaktan ziyade yönetsel bir ilkeydi. Onun için *res-publica*, kamu yararını gerçekleştirmek için temsilî bir sistemin ifadesi olmakla birlikte en tercih edilebilir yönetim biçimiydi. Buna ek olarak Paine'e göre, demokrasinin başarılı bir yönetim biçimi haline gelişi temsilî bir içerik taşımamasıyla yakından ilişkilidir. Ona göre temsil, demokrasi ile modern devlet arasındaki uyumluluğu ortaya çıkaracaktır (Hobson, 2008: 453-457). Fransız Devrimi'nin çalkantılı yıllarında Jakobenlerin lideri konumunda olan Robespierre ise modern-temsilî demokrasi lehine konuşan ilk düşünürlerinden biri olarak dikkat çeker. Bu süreçte Robespierre, demokrasi kavramını cumhuriyetle eşanlamlı olarak kullanır. Robespierre için demokrasi, Antik Yunan pratiğinden farklı olarak temsilî bir içerik taşır. Bu çerçevede temsilî demokrasi, temsilcilerin yönetici erdemlerine sahip olması ve temsilciler ile temsil edilenler arasındaki farklılıkların azaltılmasıyla ilgiliydi (Hobson, 2008: 462).

İngiliz, Amerikan ve Fransız devrimleri, temsilî demokrasinin gelişimi konusuna önemli etkileri olan parlamento devrimleri olarak dikkat çekerler. Bu durum, İngiltere özelinde parlamento ve kral arasındaki siyasal iktidar mücadelesi sırasında görünür hale gelirken Amerika ve Fransa'da cumhuriyetçi bir fikir olarak temsili ortaya çıkarıyordu. Bu cumhuriyetçi perspektif, siyasal özne olarak Antik demokrasi pratiğindeki *demos* tahayyülüne benzer

bir "yurttaş" kurgusuna dayanmakla birlikte perspektifin sunduğu yönetsel düzlem, toplumun içerisindeki bir kısım insandan ziyade herkese ait bir egemenlik kurgusundan hareket etmektedir (Sartori, 2014: 287). Görüldüğü üzere devrimlerin akabinde ortaya çıkan demokrasi düşüncesi, yavaş yavaş temsilî bir içerikle donatılmıştır. Bu noktada seçimler, temsilî demokrasi düşüncesi için belirleyici bir norm olarak belirmiştir. Bu çerçevede anayasal rejimler, "kitle demokrasisi"ni yaygın bir evrensel hakka dönüştürmüştür. Buna ek olarak yeni hükümet biçimi, siyasal iktidarın demokratikleşme konusunda kilit bir konumda olmasını sağlamıştır. Böylelikle halkın temsil edildiği kurum olarak parlamentonun yerini siyasal partiler almıştır (Urbinati ve Warren, 2008: 389).

Temsilî demokrasinin klasik tanımı, iki kilit faktörün birleşimiyle ortaya çıkar. Bunlardan ilki, liberal-anayasal siyasal rejimlerin evrensel ölçekte kabul görmesiyle kitlesel demokrasi anlayışının görünür hale gelmesidir. İkincisi, yeni temsilî hükümet biçiminin, siyasal iktidar ile toplumun demokratikleşmesi arasında bir denge kurduğu varsayımıdır. Bu yeni yönetsel öngörü, yeni temsil birimleri olarak siyasal partileri parlamentolardan öncelikli bir pozisyona getirmesi hasebiyle dikkat çekicidir (Castiglione, 2012: 519). Bu bağlamda temsilî demokrasi düşüncesinin, temsilin mahiyetine dair dört özelliği ön plana çıkardığı görülür:

1. Meşru iktidar ve bu iktidarın uygulayıcıları, siyasal bir ilke olarak beliren seçimler aracılığıyla belirlenir.
2. Seçimsel demokrasi, temsil kavramını bünyesinde barındırdığından halk ile devlet egemenliğini özdeşleştirir.
3. Temsilcilerin ve siyasal partilerin halka karşı olan sorumlulukları/duyarlılıkları seçim mekanizması aracılığıyla sağlanır.
4. Evrensel oy hakkı, siyasal eşitliği ve özgürlüğü garanti eder.

Seçim, temsil edilenlere karşı sorumluluk, evrensel oy hakkı, siyasal eşitlik ve özgürlük gibi unsurlar temsilî demokrasi düşüncesinin anahtar kavramları olarak dikkat çekerler. Bu çerçevede temsilî demokrasinin yetkilendirme ve hesap verilebilirlik gibi önemli özellikleri ancak seçimler aracılığıyla analiz edilebilir (Manin, 1997: 10). Daha önce üzerinde durulduğu gibi, Antik ve modern demokrasiler arasındaki temel fark, birincisinin doğrudanlığı ikincisinin ise dolaylılığı ile ilgilidir (Sartori, 2014: 280-283). Bu çerçevede temsilin, yönetenler ile yönetilenler arasında bir ayrım yarattığı iddia edilerek temsilî demokrasi fikrinin eleştirildiği görülür.

B. Temsilî Demokrasi Eleştirisi

Temsilî demokrasiye dair belki de en bilindik eleştiri, Rousseau ile başlar. Ona göre demokratik hükümet biçimi, toplumsal statülerin kabul edilmediği ve halkın eşitlik/özgürlük parametreleri çerçevesinde "küçük" bir devlette egemenliğin tek meşru dayanağı kabul edildiği yönetimi ifade eder (Rousseau, 1982: 113). Temsil aracılığıyla demokrasinin mümkün olmadığını savunan Rousseau, düşüncesini iradenin temsil edilemezliği üzerinde temellendirir. Bu kontekste Rousseau için insanlar sadece "seçim günü" özgür olmaktadır (Rousseau, 1982: 109). Düşünürün ünlü iddiasına göre, İngiliz halkı ancak oy verdiği anda özgürdür, daha sonra başkalarının iradesiyle yönetilmek üzere "köleliğe" geri dönerler. Rousseau'ya göre (1982: 28) egemenlik, "devredilemeyeceğinden dolayı temsil de edilemez." Ona göre egemenlik, genel iradeden kaynaklanır ve irade temsil edilemez (Rousseau, 1982: 23): "İrade ya kendisidir ya da başka bir şeydir." Bu nedenle Rousseau için halkın temsilcileri olamaz ve temsilcilik siyasal yardımdan öteye gidemez. Bu çerçevede Rousseau'ya göre temsilcilerin nihai karar verici konumda oldukları hükümet biçimi, demokratik olarak kabul edilemez.

Rousseau'nun demokratik bir yönetimdeki temsil formülasyonu, siyasal temsilin "egemenliğin sahibi halkın aktive edilmesiyle sonuçlanan" dönüştürücü potansiyeline ışık tutmamaktadır (Urbinati ve Warren, 2008: 390). Bu çerçevede temsilî demokrasiye yönelik modern eleştirilerin, Amerikan ve Fransız devrimleriyle birlikte ortaya çıkan temsil düşüncesine odaklandığı görülür. Temsilî demokrasiye yönelik sunmuş olduğu perspektifiyle Hannah Arendt, konuya eleştirel tutumuyla dikkat çeken önemli bir düşünürdür. Arendt, *Devrim Üzerine* isimli eserinde temsilî hükümetlerin Amerikan ve Fransız devrimlerinin ardından nasıl kurulduğuna yönelik eleştirel bir argümantasyon kullanır. Arendt için her iki devrim de temsilî hükümetin müzakere gücünü tekelinde toplama girişimi olarak okunabilir. Nitekim devrimlerin ardından temsil, Amerika'da görülen konseylerde ve Fransa'da görülen kulüp partilerinde "var-olan" toplumun mistik kurgusuyla ulus temelinde "yeniden var-edilmesi"ne indirgenir (Arendt, 2012: 237). Arendt'e göre müzakere gücünü bünyesinde barındıran kulüp partilerinin ve konseylerin temel özellikleri, toplumların kendi seçimlerini, tartışmalarını ve kamu yararını ortaya çıkarmalarıydı. Partilerin doğuşu ise bu kamu yararının "kendiliğinden" ortaya çıkışını kısıtlamakla birlikte kamusal alandaki özgürlüğün kaybına dair önemli bir zemine işaret eder (Arendt, 2012: 256). Buna ek olarak siyasal partilerin, parlamento devrimlerinden sonra, evrensel

oy hakkının kabul edilmesiyle ortaya çıkarak yaygınlaştıkları göz önünde bulundurulursa, çoğunluk iradesinin, temsilî hükümetin politikalarına ve popülist söylemlere meşruiyet sağlayıcı konuma geldiği daha görünür bir hal alacaktır. Bu bağlamda Arendt, temsilî demokrasiyi, yönetenler ile yönetilenler arasındaki ayrımı derinleştirmesi hasebiyle eleştirir. Ona göre temsilî demokrasi, partiler aracılığıyla insanları sadece "seçen" konuma getirir (Arendt, 2012: 263).

Temsilî demokrasiye dair eleştirel yaklaşımıyla dikkat çeken düşünürlerden Bernard Manin, argümantasyonunu seçimler üzerinden kurgular. Ona göre seçimler, özünde demokratik olmaktan ziyade aristokratik bir görünüm arz eder. Mevcutta yaşayan halka rağmen geçmişte yaşamış ve gelecekte yaşayacak mistik-ulus kurgusunda egemenliğini bulan ve ulusal egemenlik ilkesini önceleyen temsilî demokrasinin benimsenmesi, seçim mekanizmasının "zenginliğe" ve popülizme avantaj sağlayan özellikleriyle yakından ilişkilidir (Manin, 1997: 8, 23). Temsilî hükümet düşüncesinin demokratik normlar çerçevesinde kurgulanmasına rağmen özünde aristokratik olduğuna yönelik modern kavrayış, Rousseaucu bir perspektifi kullanır. Schumpeter (1966), Sartori (2014) ve Luhmann (1990) gibi düşünürler tarafından paylaşılan teorik çizgi, Rousseau'nun temsil fikrini paylaşmakla birlikte politika belirlenim süreçlerine "doğrudan" katılımı bir ütopya olarak görür ve temsilin temelde aristokratik bir hüviyete sahip olduğunu savunur. Bu çerçevede seçimler, pasif konumdaki halkın bürokratik güç merciini oluşturma konusunda seferber edici işleviyle ön plana çıkar (Urbinati ve Warren, 2008: 392).

Görüldüğü üzere demokrasinin temsilî mahiyetini analiz etmek, her iki kavramının da farklı tarihsel kökenleri sebebiyle basit bir görünüm arz etmemektedir. Bu durum, parlamento devrimleri nihayetinde belirginleşen temsilî demokrasi incelendiğinde iyiden iyiye belirginleşir. Bu çerçevede Pitkin'in temsil ve demokrasi arasındaki ilişkiyi "huzursuz ittifak" olarak nitelendirmesini incelemek değerli hale gelir (Pitkin, 2004). Nitekim temsilî demokrasiye yönelik eleştirilerin çoğunluğu, yönetenler ile yönetilenler arasındaki ayrımın, temsil için seçim mekanizmasıyla derinleştirildiğine odaklanır. Arendt'in savunduğu üzere siyasal özgürlüğü sağlamasına rağmen kamusal özgürlüğü teminat altına alamayan seçim prosedürü, temsilî sistemlerin bürokratik yönetimlere doğru evrilmesine olanak sağlamaktadır/sağlayabilmektedir. Temsil ve demokrasi arasındaki kavramsal-pratik çelişki aşılamaz mı? Bu soru, ilerleyen bölümde temsil, demokrasi ve temsilî demokrasiye getirilen modern yaklaşımlar bağlamında ele alınacaktır.

II. TEMSİLİ TARTIŞMAK

Temsil kavramı, siyaset felsefecilerinden ziyade siyaset teorisyenleri tarafından üzerinde durulması gereken önemli bir konu olarak görülmüştür. Burada bir istisna olarak J. S. Mill'in farklı bir konumu bulunmasına rağmen onun demokratik bir yönetimin temsilî karakterine yaptığı vurgunun, yurttaş özgürlüğü konusundaki düşüncelerinden daha az ilgi görmesi dikkat çekicidir. "Hükümet neden gereklidir?" sorusu siyaset felsefesinde önemli bir tartışma konusu iken bu soru ya da "hükümetin neden temsilî bir karakterde olması gerektiği"ne yönelik soru, siyaset bilimciler ve siyaset teorisyenleri arasında özel bir önemi olan konu olarak görülmez. Tüm bunlara ek olarak ortak varsayım, temsilî hükümetin olumlu/iyi bir tipoloji olduğu yönündedir. Dolayısıyla temsil ilkesinin tarihsel ve düşünsel temellerine odaklanan çalışmalar, kavrama yönelik farklı perspektifleri gündeme getirmiştir. Gerhard Loewenberg'in belirttiği üzere (1972: 12);

> "Temsil... uzun bir tarihsel gelişim çizgisinde çeşitli anlamlar kazanmış, kötü tanımlanmış bir kavramdır. Yönetenler ile yönetilenler arasındaki herhangi bir ilişkiyi belirtmek için kullanılabilir veya yetkilendirme, meşrulaştırma ve hesap verebilirlik anlamlarına gelebilir. Herhangi bir siyasal kurumun temsilî işlevlerini yerine getirmesi bağlamında geniş perspektifiyle ya da sadece seçilen bir yasama organı bağlamında dar bir perspektifiyle analiz edilebilir. Ancak şaşırtıcı bir şekilde, temsilî fonksiyonun Burkecü kavramsallaştırması hala kullanımda. Hala yasa koyucular ve seçmenler arasındaki ilişkiye dair modern eleştirileri konu alan yeterli bir teorik cevap verilmiş değil."

1960'lı yıllardan itibaren temsil konusuna odaklanan çalışmaların sayısında önemli bir artış görülür.[7] Bu çalışmalar, kavramın tarihsel bir teorik inşanın sonucu olarak ortaya çıktığına ve özgürlük yaratıcı bir kurgu perspektifini bünyesinde barındırdığına yönelik anlayış çerçevesine sahiptir. Örneğin ilk olarak, temsil ilişkisinde temsil edilenin rolünü inceleyen çalışmalar, temsil edilenlerin politika belirlenim süreçlerine dâhil olmak için gerekli bilgiye sahip olmadıklarına yönelik sonuca varıyordu. Çalışmalara yönelik bir diğer perspektif, temsil ilişkisinde temsil edilenin politika belirleme kapasitesinin sınırlı olması nedeniyle temsil teorisinde temsilî ilişkinin ortaya çıkardığı asimetrinin göz ardı edilemezliği üzerine kuruluydu. Bu noktada temsil, temsilî ilişkide mevcut farklılaşmayı reddetmek yerine bu farklılaşmadan doğan gerilimleri ele almak zorundaydı.

7 Dönemin ön plana çıkarak literatürü etkileyen çalışmaları şu şekilde sıralanabilir: Robert Alford, *Party and Society* (1964); Peter Bachrach, *The Theory of Democratic Elitism* (1967); Alfred Cobban, *Rousseau and the Modern State* (1964); S. Martin Lipset, *Political Man* (1960); Lester Milbrath, *Political Participation* (1965); Giovanni Sartori, *Democratic Theory* (1962); Hanna F. Pitkin, *The Concept of Representation* (1967).

60'lı yılların ortalarından itibaren temsili konu alan çalışmaların, kavramın teorik olarak çözümlenmesiyle ilgilendiği ve kavramın bünyesinde barındırdığı varlık-yokluk paradoksuna odaklandığı görülür. Pitkin'in *Temsil Kavramı* isimli eserinde sunduğu temsil perspektifi, "katılımcı demokrasi" ideallerini bir kez daha gündeme getirir. Pitkin'in ardılları, neo-popülist hareketlerin de ortaya çıkışıyla birlikte temsil kavramını teorileri için önemli bir aktör olarak kullanmışlardır. Sonuç olarak temsil kavramına yönelik dilbilimsel bir içerik taşıyan çalışmasında Pitkin, geleneksel temsil teorilerini eleştirerek sundukları perspektifleri hatalı buluyordu. Pitkin'e göre temsil, temsilcinin niteliğinden ziyade sosyal bir ilişki olarak ele alınması durumunda ve sadece bir yönetim sistemi dâhilinde analiz edilirse anlamlı bir şekilde kavramsallaştırmasına kavuşacaktır (2014: 223):

> "... halkın memnuniyeti temsili tanımlamak için tek başına yeterli değildir. Seçmenleri memnun eden bireysel temsilcinin onları temsil ettiğini söylemenin yetersiz olduğu gibi; hükümet bazında halkın rızası üzerinden temsili tanımlamak da işe yaramayacaktır. Halk bazen verasetle geçen monarşiyi yani saltanatı destekleyebilir... Bence hükümetin temsil edebilir olduğu tebaası üzerinde sahip olduğu kontrol gücüne dikkat çekerek değil; tam tersine, tebaasının kendi yaptıkları üzerinde sahip olduğu kontrol gücüne dikkat çekerek gösterebiliriz. Her hükümetin hareketi resmi ve yasal anlamda halkına atfedilir. Fakat temsilî hükümette bu atfın aslî bir içeriği vardır: insanlar gerçekten de hükümetleri aracılığı ile hareket ederler ve hükümetin hareketlerini pasif bir şekilde kabul eden kişiler değillerdir. Temsilî hükümet sadece kontrol sahibi olmamalı, sadece kamu menfaatini ilerletmeye çalışmamalı; aynı zamanda halkına karşı da duyarlı olmalıdır."

Pitkin, *Temsil Kavramı* isimli eserinde bir hükümetin temsilî olarak kabul edilmesini olanaklı kılan temsilin boyutlarını serimler ve bu noktada da diğer siyaset teorisyenlerinden ayrılır. Pitkin, siyaset teorisindeki temsilî hükümetin doğasına yönelik felsefî tartışmalara, teorisyenlerin temsil kavramına yönelik sunmuş oldukları yanlış perspektiflerden dolayı mesafeli bir tutum sergiler. Nitekim temsil etmek (to represent) kökünden gelen tüm kelime ailesine -"temsilci" (representative), "kötü temsil etmek" (misrepresent), "kötü temsil" (misrepresentation) ve "temsilî" (representational)- odaklanan Pitkin, böylelikle, kavramın siyaset teorisindeki "sahte problemler"den ayrılarak siyasal temsilin gerçek sorunlarına da yeni bir ışık tutacağını savunur. Düşünürün literatürde kültleşmiş eseri, sadece temsilî bir hükümetin bileşenlerine odaklanan ampirik bir çalışma olmadığı gibi aynı zamanda kavramsal bir savunu niteliği de taşımaz. Bu çerçevede siyasal düşünürlerin ve siyaset teorisyenlerinin, temsile yönelik kullandıkları formülasyonların kavrama yönelik tanımda oynadıkları yanıltıcı roller üzerinde durur. Pitkin'in ifadesiyle (2014: 8);

> "...diğerlerinin arasından tek bir doğru tanım çıkarma amacındaki teorisyenlerin mücadeleleri; kavramın zaman ötesi özelliklerini, nasıl dönüştüğünü ve nasıl yeniden ortaya çıktığını açıklamaya yetmeyecektir. O zaman bu duruma alternatif olarak temsilin belli bir anlamı olmadığı, çoğu teorisyenin de aslında farklı şeylerden bahsettiği için birbirleriyle çatıştığı sonucuna varabiliriz. Belki de kavram, bir takım değişiklikler geçirmiştir ve daha önceki dönemlerin yazarları daha sonrakilerle bu yüzden çatışıyordur."

Pitkin, temsilin doğru anlamını belirtmek yerine farklı bağlamlardaki kullanım şekillerini belirlemeye odaklanır. Bu bağlamda Pitkin'in doğru olarak kodladığı varsayımı, kavramın her ne kadar farklı bağlamlarda ve farklı şekillerde kullanılsa da denetlenebilir ve anlaşılabilir bir "anlam bütünlüğü"ne sahip olduğudur. Düşünüre göre temsilin, 17. yüzyıldan itibaren temel anlamında pek de değişiklik olmamıştır (2014: 12): "Temsil, kelimenin etimolojik kökenlerinde de geçen haliyle (re-presentation), yeniden var kılma halidir. Temsil, bir şeyi o anda ya da durumda var olmamasına rağmen, *bir şekilde* var kılmaktır." 17. yüzyıl siyasal düşüncesinden hareketle Pitkin, özellikle Hobbes'un "yetki görüşü"nden[8] hareketle, temsilin biçimsel, betimleyici, sembolik ve asli boyutlarını tartışmaya açar.

A. Biçimsel Temsil

Temsilin doğru bir şekilde analiz edilebilmesi için kavrama yönelik boyutları tartışmaya açan Pitkin'e göre temsili görünür hale getiren biçimsel unsurlarıdır. Biçimsel temsil anlayışına göre temsil, kurumsal düzenlemeler aracılığıyla analiz edilir. Bu bağlamda Pitkin, yetkilendirme ve hesap verebilirlik olmak üzere iki farklı çerçeveyi kullanarak temsilin biçimsel boyutunu kavramsallaştırır.

a. Yetkilendirme:

Pitkin'in temsil analizine, Hobbes'un "yetki görüşü"ne dayanan yetkilendirme perspektifini kritik ederek başladığı görülür. Pitkin'e göre yetkilendirme, temsilin merkezi kavramlarından biri olarak dikkat çeker ve önemli düşünürler tarafından paylaşılır. Örneğin Thomas Hobbes gibi yetkilendirme görüşünü savunan düşünürler için temsil, bir kişinin, bir başkasını namına ve çıkarına faaliyet göstermek için yetkili kılmasında önemli bir meşruiyet aracıdır. Bu noktada temsil edilen, temsilcisine hareket etme yetkisi vererek temsilcisinin eylem ve faaliyetlerinden kendisininmişçesine sorumlu olur. Bu

8 Temsili bir yetki devri olarak gören siyaset teorisyenleri, Hobbes'un (2018: 102) "birisinin eylemlerini bir diğerine atfetmesi" şeklinde kavramsallaştırdığı temsil tanımını paylaşırlar. Hobbes'un temsile dair yetkilendirme görüşü, Gierke, Jellinek, Weber ve Voegelin gibi *Organschaft* teorisyenleri tarafından benimsenerek kullanılmaktadır (Özkan, 2019: 256-259).

kontekste temsilin, "iyi ya da kötü" olması söz konusu olmamaktadır. Belirli sınırlar içinde yetkilendirmenin ardından gerçekleşen tüm edimler temsilin başlangıcına işaret eder (Pitkin, 2014: 48). Temsilin bir yetkiden hareketle ortaya çıktığını analiz eden düşünürlere göre temsilci, bir yetkinin devri söz konusu olduğunda temsil edilenin namına ve çıkarına hareket etme hakkını kazanır. Bu bağlamda hareket etme yetkisine sahip temsilcinin tüm eylemleri, temsil edilen(ler) tarafından yapılmışçasına temsil edilen(ler)i bağlar. Yetkilendirme teorisyenleri, egemenliğin, temsilciler aracılığıyla temsil edilenlerin sorumluluğunda kullanıldığını savunurlar. Bu noktada Pitkin, yetkilendirme görüşünün temsilî hükümet kurgusunu eleştirir. Ona göre temsilcinin temsil edilenlerden ziyade bir bütün olarak ulusu temsil ettiğine yönelik düşünsel boyut, yetkilendirme teorisyenlerinin göz ardı ettikleri temsil kavramına yönelik bileşenleri gündeme getirir. Pitkin, Hobbes'u ve Hobbes'un yetki düşüncesinden hareket eden yetkilendirme teorisyenlerini, temsil kavramının bileşenlerini "eksik" analiz etmeleri hasebiyle eleştirir (Pitkin, 2014: 39).

> "Yetkilendirme görüşünün temel özellikleri şunlardır: temsilci hareket etme yetkisi verilmiş kişidir. Yani kendisine daha önceden sahip olmadığı hareket etme yetkisi verilmiştir. Fakat temsil edilen kişi bu hareketin sonuçlarından hareket eden kendisiymiş gibi sorumludur. Bu görüş, temsilci lehine olacak şekilde hayli çarpıtılmış bir görüştür. [Temsilcinin] hakları genişletilmiş sorumlulukları (bilakis) azaltılmıştır. Bunun tam aksine temsil edilen yeni sorumluluklara sahip olmuş ve bazı haklarından vazgeçmiştir. Yetkilendirme görüşü temsil ilişkisinin formalitelerine yoğunlaşmaktadır ki ben buna 'şekilci görüş' diyorum."

Yetkilendirme görüşüne göre seçimler, egemenliğin devrine ilişkindir ve yöneticinin temsilî niteliği, bir sonraki seçimde yeniden seçilmeye veya görevden alınmasına tabi olmasıyla kurulmaktadır. Bu bağlamda yetkilendirme görüşünün, temsili başlatan ve bitiren bir çerçeve sunduğunu ifade etmek mümkün görünmektedir (Pitkin, 2014: 59). Yetkilendirme görüşü, temsilcinin konumunu bir "yetki devri" aracılığıyla kazandığını/edindiğini savunur. Bu çerçevede seçimler aracılığıyla politik bir güç elde eden politik aktörün/aktörlerin, yönetilenleri ne kadar temsil ettiği/edebildiğine yönelik standart bir değerlendirme normunun olmayışı bu düşünsel perspektifin en önemli handikabı olarak dikkat çeker. Yetkilendirme görüşü, temsilcilerin elde ettikleri politik pozisyona –temsilci olma konumuna- meşru bir şekilde gelip gelmediğiyle ilgilenir.

b. Hesap Verebilirlik:

Temsilin hesap verebilirlik boyutu, egemenliğin sahibi olarak halkın, temsilcilerine seçimler aracılığıyla yaptırım uygulama gücüne işaret eder.

Bu bağlamda temsilcilerin, temsil edilenlerin çıkar ve menfaatleri doğrultusunda hareket ettiği ve etmesi gerektiği varsayılır. Böylelikle özgür ve adil seçimler, bir yaptırım mekanizması işlevi görerek, temsilcilerin temsil edilenlerin çıkar ve menfaatlerine cevap vermesine olanak sağlar. Ancak burada belirtilmesi gerekir ki temsilin biçimsel boyutunda seçimler, temel belirleyici bir bileşen olarak görülmez. Seçimlerin varlığı, pratikte temsil edilenlerin temsilcilerini eleştirebilecekleri bir boyuta göndermede bulunur (Pitkin, 2014: 57).

Siyasal temsile yönelik biçimsel temsil anlayışı perspektifinden yürütülen teorik tartışmalar, temelde ulus-devlet formundaki resmi yetkilendirme ve hesap verebilirlik prosedürlerine odaklanır. Ancak egemenliğin ulusal ve uluslararası dönüşümü (Beriş, 2014: 127) göz önünde bulundurulduğunda bu tartışmanın tatmin edici olmadığı da görülür. Günümüz itibariyle uluslararası, ulus-ötesi ve hükümet-dışı aktörler, kamu politikalarını oluşturma ve geliştirme konusunda önemli bir kapasiteye sahiptirler. Bu tür aktörlerin bir ulus-devlet içerisindeki bireyler adına "konuştuğu", "harekete geçtiği" ve politika geliştirdiği düşünüldüğünde siyasal temsili, bir ulus-devlet içerisinde yetkilendirilmiş kişilerle sınırlamanın yetersizliği de görünür hale gelir. Pitkin, temsilin, yetkilendirme ve hesap verebilirlik olarak kodladığı ve "temsilci olma konumuna" odaklanan biçimsel boyutunu açıkladıktan sonra temsilcinin faaliyetlerine ve temsilcinin kendisine odaklanarak temsili tanımlamak için iki farklı perspektif sunar. Bunlardan birincisi, "bir başkası adına hareket etmek" iken ikincisi "yerine geçmek" kelimeleridir.[9] Bu kavramsallaştırmadan hareket eden Pitkin, temsil kavramına yönelik perspektifinde, betimleyici ve sembolik temsil kategorilerini kullanır.

B. Betimleyici Temsil

Temsilin betimleyici boyutu, temsilciler ile temsil edilenler arasında etnik köken, cinsiyet, meslek, yaş veya coğrafi alan gibi karakteristik özelliklerle kurgulanan bir temsil anlayışına göndermede bulunur. Bu bağlamda halkın bahsi geçen karakteristik özellikleri temsilî kurumlara kompozisyonel olarak yansıtılması durumunda temsil işlevi yerine getiriliyor kabul edilir. Pitkin'in belirttiği üzere bu düşünsel tahayyüle hem Amerikan hem de Fransız devrimlerinde rastlanılır. Örneğin Amerikan Devrimi sürecinde John Adams, temsilci yasama meclisinin "insanların detaylı, tam bir portresi,

9 Pitkin, temsil kavramına yönelik sunduğu iki farklı perspektifi, Almanca "vertreten" (bir başkası adına hareket etmek) ve "darstellen" (diğerinin yerine geçmek) kelimeleriyle temellendirir (Pitkin, 2014: 58).

bir minyatürü olması gerektiğini çünkü onlar gibi düşünüp hissetmesi, onlar gibi akıl yürütüp onlar gibi hareket etmesi gerektiğini" savunur (akt. Pitkin, 2014: 59). Benzer şekilde, Fransız Devrimi'nin gidişatını etkileyen önemli bir politikacı olarak Edmund Burke için bir temsilî kurumun değerleri, ruhu ve özü halkın düşüncelerini ve tercihlerini ne kadar net yansıttığı ile yakından ilişkilidir (Burke, 1949: 28).

Pitkin'e göre temsilî kurumlarda, temsilci ile temsil edilenin çeşitli parametrelerde benzer bir kompozisyonda olması gerekir (Pitkin, 2014: 61). Bu noktada temsil, eylem fiilini içermez. Bu fikir, betimleyici temsili savunan düşünürlere önemli bir teorik alt yapı sunar. Temsilde adalete yönelik akademik çalışmalarda betimleyici temsil anlayışının benimsendiği görülür. Betimleyici temsil anlayışını savunan yazarlar, temsil edilenlerle benzer demografik ve deneyimsel özellikleri paylaşan temsilcilerin yeterli empati kapasitelerine vurgu yaparlar (Young, 1990; Phillips, 1995; Mansbridge, 2003). Betimleyici temsil görüşü, hem bir ideale hem de bir gerçeğe atıfta bulunur. Bu perspektifte ideal olan ortadayken gerçek olan, temsilcilerin ve temsilî kurumlarının yurttaşlarla demografik ve deneyimsel olarak ne ölçüde benzeştiğinin sorgulanması ile ilgilidir. Bu çerçevede betimleyici temsil çeşitli gerekçelerle eleştirilir (Mansbridge, 2003: 517-521).

Betimleyici temsil görüşünün en yaygın eleştirisi, demografik karakteristiğin müzakere kabiliyetiyle ilişkisinin olmaması hasebiyle temsilin demokratik olarak gerçekleşmesine katkı sunmayacağı üzerine kuruludur. Diğer yandan betimleyici temsil grup farklılıklarını aşırı vurgulayan bir içeriğe sahip olması nedeniyle yasa koyucu olarak temsilcilerin ülkesel menfaatlerden ziyade demografik alt kümelerin menfaatlerine odaklanmasını gerektirir. Bu çerçevede betimleyici temsil, toplumsal bölünmelerin katmanlaştırıldığı politik bir kaynak haline gelme potansiyeliyle eleştirilir (Phillips, 1995: 105). Betimleyici temsilin uygulanması konusunda zorluklara işaret eden eleştirilere karşın bu görüşü benimseyen Suzanne Dovi gibi yazarlar, betimleyici temsilde temsilcilerin ve temsilî kurumların, yurttaşların kesin bir kompozisyonu olması gerekmediğini ve "çocukların çocuklar tarafından delilerin ise deliler tarafından temsil edilmesi gerektiğini" savunurlar (Dovi, 2002: 749). Bu düşünsel perspektif, Pitkin'in betimleyici temsil boyutuyla ilgili "şekilci" göndermesini akıllara getirir. Pitkin'e göre temsilin betimleyici boyutu, biçimsel boyutun göz ardı ettiği önemli noktalara işaret ederek bir "düzeltme aracı" işlevi görebilir. Fakat bu boyutların hiçbiri ne tek başına ne de kombinasyon olarak bir kamusal kişiliğin nasıl temsil ettiğini ya da

temsilci olarak kabul edildiğini açıklayamaz (Pitkin, 2014: 87). Bu noktada Pitkin, temsilin sembolik boyutunu tartışmaya açar.

C. Sembolik Temsil

Temsilin sembolik boyutu, politik aktörlerin yönetilenleri sembollerle de temsil edebileceğine atıfta bulunur. Pitkin, bir ulusu bir bayrağın temsil edebileceğini belirterek sembolik temsil anlayışında sembolün kendisinden ziyade "duyguları ve tutumları etkileme gücü"nün temel belirleyici analiz yöntemi olduğunu vurgular (2014: 97). Sembolik temsilde benzerlik, betimleyici görüşün aksine, üzerinde durulan bir konu değildir. Sembolik temsilde önemli olan temsilcinin temsil edileni bir şekilde simgelemesidir. Bu noktada bayrak, yıldız ya da arma gibi cansız varlıkların da temsil edebilirlikleri gündeme gelir. Bu nedenle Pitkin'e göre (2014: 99) sembolik temsil, duygusal bir içerik taşımakla birlikte psikolojik tepkilere dayanır. Sembolik temsil anlayışı, temsilcilerin, kim oldukları ya da hareketleri yerine temsil edilenler tarafından nasıl algılandıkları ve değerlendirildikleri ile ilgilidir. Pitkin'e göre temsile yönelik bu kavrayış, mevcut olmayanı sunmak anlamına gelir. Bir sembol, temsil ettiği şeyle ilgili bilgi kaynağı değildir (Pitkin, 2014: 96);

> "Bütün sembollerde olmasa bile çoğu semboldeki gelişigüzellik unsurundan dolayı, temsil ettikleri şeylerle olan bağlantıları dışsal özelliklerindeki benzerliklere dayanmadığı için, bir sembolü sembol yapan şey insanların ona karşı yaklaşım, tutum ve davranışlarıdır."

Sembolik temsil, yönetenler ile yönetilen arasındaki mesafenin kapanması ile yönetenler ile yönetilenlerin özdeş olduğuna yönelik politik tahayyüle önemli bir perspektif sunar. Nitekim politik etkinlik, politikaya ilgi ve hükümete güven gibi konular sembolik temsilin varlığı ve geçerliliğinin kabul edildiği durumlarda yüksek ve başarılı bir seyir izler. Bu bağlamda sembolik temsil, yönetenler ile yönetilenler arasındaki politik güveni sağlayarak aralarındaki boşluğu doldurması hasebiyle temsilin önemli bir boyutu olarak dikkat çeker. Ancak Pitkin, temsilin sembolik perspektifine yönelik kavrayışa eleştirel yaklaşır. Sembolik temsil anlayışında temsil edilenlerin ya da sembolü kabul etmesi beklenen kitlenin zihnine odaklanma söz konusudur. Bu bağlamda temsil, temsil edilenin adına, hesabına, yerine ya da çıkarına hareket etmek olmadığı gibi bu, hiçbir anlamda bir vekâleti gerektirmemektedir (Pitkin, 2014: 107).

D. Aslî Temsil

Temsilin biçimsel boyutları, seçimler gibi kurumsal mekanizmalara göndermelerde bulunurken temsilcinin nasıl olması gerektiği hakkında bir

perspektif sunmamaktadır. Buna rağmen temsile yönelik kurumsal düzenlemelerin, temsil etmenin somut eylemliliğine dair bir teorik zemin sunduklarını ifade etmek mümkün görünmemektedir. Pitkin, başkaları namına faaliyet gösterme edimini içerecek şekilde bir temsil tanımına ulaşmayı hedeflediğinden dolayı temsilin aslî boyutunu tartışmaya açar. Pitkin'e göre (2014: 209) temsilin aslî boyutu, "temsil edilenlerin çıkarlarına cevap verecek şekilde hareket etme"nin ifadesidir. Bu bağlamda aslî temsil, temsilin boyutları içerisinde en önemli yere tekabül eder ve yöneten ile yönetilen arasındaki temsilî ilişkinin kalbi olarak işlev görür. Betimleyici ve sembolik perspektiflerden farklı olarak aslî temsil görüşünde temsilcinin fiziksel ya da diğer karakteristik özelliklerinden bağımsız bir şekilde temsil ettiği topluluğun çıkarlarına hizmet ettiği savunulur. Bu bağlamda Pitkin, temsil kavramına yönelik düşüncesini, egemenlikte payı olması hasebiyle özne konumunda olan temsil edilenin "bağımlı" olduğu ancak temsilcinin "bağımsız" olduğu kurgusu üzerine inşa eder. Sonuç olarak temsilin, eylem boyutu olduğundan dolayı bağımlılık ile ilgili bir düşünsel zemini içermesi beklendik bir durumdur (Pitkin, 2014: 112, 125-126).

Temsilcinin temsil edilene yönelik bağımlılık düzeyi, temsil olgusunun muhtemelen en tartışmalı yönüdür. Pitkin, bu tartışmayı, eserinin 7. bölümü olan bağımlılık-bağımsızlık tartışmaları başlığı altında inceler. Bölüm, bir temsilcinin talimat çerçevesinde politika gütmesi ile yetkiyle bağlanması gibi konuların gerekli olup olmadığı ve politika belirleme konusunda hareket alanına dair serbestiyetini analiz eder. Temsilin bir "yetki" devri sonrası ortaya çıktığını düşünen yetkilendirme perspektifine göre temsilci, temsil edilene tabi bir konumdadır. Temsilcinin temsil edilene yönelik bir tabiiyeti olmadığını savunan bağımsızlık perspektifi ise temsilcinin, bir seçim platformu veya seçim kampanyasındaki vaatleri bakımından bağlı olması durumları hariç, temsil edilenler için en iyisi olduğunu düşündüğü şekilde hareket etmesi gerektiğinin altını çizer. Bu noktada temsilciye aktif bir rol tanınmasının nedeni, temsil edileni yokken "var" etmesidir. Nitekim temsilî demokrasi düşüncesinde yönetilen/temsil edilen, kendini ilgilendiren politikalarda ancak temsilcisi aracılığıyla hareket edebilmektedir (Pitkin, 2014: 154). Pitkin'e göre temsil, temsil edilenin çıkarı ve menfaati bağlamında temsilci(leri)nin politika üretmesini içerir. Pitkin, temsilcinin, temsil edilene yönelik bilgi/cevap borcu olduğunu belirtmekle birlikte bağımsız olarak hareket ettiğini ve eylemlerinin vizyon, taktir ve yargı içerdiğini savunur (Pitkin, 2014: 209).

Temsilin boyutlarına yönelik kapsamlı kavramsallaştırmasının ardından Pitkin, siyasal temsilin toplumsal düzeyde analiz edilebileceğini ve temsilin ortaya çıkışının, topluma karşı "duyarlılık" potansiyeliyle yakından ilişkili olduğu sonucuna varmaktadır. Bu bağlamda siyasal temsil, birçok insan ile grubu ilgilendiren kamusal ve büyük ölçekli kurumsal düzenlemeler içeren bir kurumsallaşmanın ifadesidir: Temsil, herhangi bir kişi ya da kişinin eylemiyle değil, sistemin genel yapısı ve işleyişiyle ilgili olarak birçok insanın çoklu faaliyetlerini kapsamaktadır (2014: 210). Son tahlilde Pitkin'in *Temsil Kavramı* isimli eseri, seçim temelinde kapsamlı bir temsil teorisi sunar. Pitkin, 2004 yılında yayımlanan *Representation and Democracy: Uneasy Alliance* isimli makalesinde ise demokrasiye yönelik katılımcı bir perspektif sunmakla birlikte temsil ile demokrasinin kökensel farklılıkları sebebiyle "huzursuz" bir ittifak içerisinde olduklarını savunur. Pitkin'e göre demokrasi, modern devlet ile yurttaş arasındaki yönetsel bağı temsil aracılığıyla kurgular (2004: 335). Bununla birlikte Pitkin anayasal bir yönetim modeli olarak demokrasi düşüncesinde siyasal temsilin ana hatlarını şu şekilde çizer: Temsilcinin "demokratik" kabul edilmesi için; (a) bağımsız hareket etme kabiliyetinin olması, (b) temsil edilenlerin çıkar ve menfaatleri doğrultusunda politika geliştirmesi ve (c) temsil edilenlerin temsilcileri eylemlerinden sorumlu tutma araçlarına sahip olmaları gerekir.

Pitkin'e göre temelde *varlık* ve *temsil* birbirleriyle zıtlık içerisindedir. Bu perspektif, temsilin ilişkisel ve soyut öğelerini önemsiz gösterir. Genel olarak sözlüklerde temsilin anlamı, "yerine geçmek" (to stand for) ile karşılanır. Bu, temsil kavramının çözümlenmesine yönelik makul bir başlangıç noktası olarak dikkat çeker. Ancak sosyal ve siyasal ilişkiler çerçevesinde temsil düşünüldüğünde, sözlük anlamına ek olarak, *karşılıklı çıkar ilişkisi* de gündeme gelir. Bu bağlamda temsil, özne-nesne ya da özne-özne arasında bir ilişkiyi ifade eder ve temsilci, temsil edileni değiştirmeden politik alanda "var" ederek yerine geçer. Temsil edilenin varken yok sayıldığı başka bir ifadeyle "yeniden var kılındığı" temsil sistemi, kavramın bünyesinde barındırdığı varlık-yokluk paradoksunu görünür hale getirir. Bu noktada Pitkin için hükümetlerin temsilî niteliği, özel amaçlara ulaşmak ve birbiriyle çelişen menfaatleri uzlaştırmak için bir araç konumundadır (Pitkin, 1982: 44).

Pitkin'in demokrasi ile temsil kavramlarının farklı tarihsel kökenlerinden hareketle kurguladığı "huzursuz ittifak" perspektifi, demokrasi teorisinde yeni bir düşünsel izleği gündeme getirmiştir: Demokratik Temsil. Pitkin'in literatürü önemli ölçüde şekillendiren çalışmalarının ardından düşünürlerin

cevabını aradığı sorular, temsilin özünde aristokratik ya da anti-demokratik bir içerik taşıyıp/taşımadığı ve temsilin ne zaman/nasıl/ne şekilde demokratik kabul edilebileceği üzerine kuruludur.

III. MODERN TEMSİL PERSPEKTİFİNİN BUGÜNÜ: DEMOKRASİ TEORİSİNDE TEMSİLE DÖNÜŞ

Demokrasi teorisine dair güncel tartışmalar, yeni bir düşünce çizgisi olarak "demokratik temsil" ya da "siyasal temsili yapılandırmacı görüş" olarak formüle edilebilecek bir perspektifi ortaya çıkarmıştır. Nadia Urbinati (2006), Monica Brito Vieira ve David Runciman (2008) ile Michael Saward (2010) gibi isimlerin eserlerinde görünür hale gelen bu düşünce çizgisi, temsil olgusuna yönelik ilgiyi demokrasi teorisinde çözümlenmesi gereken bir konuma getirmesi hasebiyle dikkat çekicidir. Bahsi geçen düşünürler, demokrasi ve temsil konusunda kültleşmiş eserlerinde, demokrasinin temsilî rolünü tartışmaya açarlar. Buna ek olarak temsilcilerin fikirler, kimlikler, çıkarlar ile menfaatler söz konusu olduğunda neyi temsil ettikleri ve temsilci-temsil edilen arasında hangi sorumluluk perspektifinin benimsenmesi gerektiği gibi soruların cevaplarını aradıkları görülür. Demokrasinin temsilî rolüne yönelik yürütülen bu analizler, yöneten ile yönetilen arasındaki meşruiyetin anayasa etrafında şekillendiği varsayımını paylaşır. Temsilî demokrasi, genel oy ve serbest seçimlerle yönetilenler ile yönetenleri özdeşleştiren ve halkın kendini seçimler aracılığıyla ifade ettiği anayasal bir sistem olarak kavramsallaştırıldığında bu eserlerin sunduğu perspektif, üç temel tez ile özetlenebilir. Bunlardan *birincisi*, temsil, sadece bir irade devri olarak algılanamaz; çünkü temsilcinin yargı (hüküm) gücü, temsilci lehine önemli bir avantaj sağlayarak "özdeş" olma durumunun dışına çıkılmasını beraberinde getirir. İkincisi, temsil, sadece anayasal bir iktidarın oluşturulması hüviyeti taşımaz; aynı zamanda kurucu bir niteliği bünyesinde barındırır. Üçüncü ve son olarak, temsil, hem seçimler ile hem de seçimlerden bağımsız olarak analiz edilebilir.

Demokratik temsil düşünsel çizgisinde temsil edilen, temsilî kurumlar ve temsilci arasında yeni olası temsil tipolojileri tanımlanmaya çalışılır. Demokratik temsil düşüncesi, yönetilenleri, yurttaş kurgusuyla var olan ve temsil sürecinden ayrı olarak analiz eden perspektife meydan okur. Bu çerçevede demokratik temsilin temel iddiası, temsil edilenin temsil sürecinde sembolik ve yarı-theatral olarak "var" edilmesinin temsilî demokrasinin merkezinde yer aldığıdır. Temsilî kurumlarda temsilci ulus gibi metafizik

bir bütünü temsil ettiğinden dolayı birey olarak temsil edilenin çıkar ve menfaatleri ya da talep ve beklentileri ulus adına göz ardı edilebilir (Saward, 2010: 298-301). Bu noktada temsil, siyasal iktidarın yönetsel meşruiyetini sağlayan en önemli "siyasal alet" olarak belirir.

Demokratik temsil düşüncesi, Pitkin'in kavramsallaştırmasıyla demokrasi ve temsilin "huzursuz ittifak" anlayışının karşısında yer alır ve temsilin özünde demokratik olduğu savunusu yapılır. Örneğin Plotke, siyasal temsilin ilişkisel ve soyut unsurları göz ardı edilmeden tanımlanması gerektiğini önerir. Ona göre temsil, temsilci ile temsil edilen arasında "karşılıklı çıkar ilişkisi" çerçevesinde analiz edilebilir (Plotke, 1997: 27-28). Bu bağlamda karşılıklı çıkarların ve menfaatlerin ortaya konabilmesi yoruma tabi olduğundan dolayı temsili demokratik kılan buradaki "yorum bilgisi"dir (Rehfeld, 2006: 3).

Temsilin özünde demokratik olduğuna yönelik düşünsel perspektif, ulus egemenliğe ilkesi ekseninde seçimlerin siyasal iktidar kurgusunda temel belirleyici etken olmasıyla yakından ilişkilidir. Ancak burada belirtilmesi gerekir ki, J. S. Mill'in temsilî demokrasi analizinde de karşılaşıldığı üzere, temsilî demokrasinin temel prensibi, toplumdaki farklı çıkarların, menfaatlerin ve kesimlerin orantısal olarak temsilî kurumlara "sandalye" özelinde yansıtılması değildir. Temsilî yönetim sistemi olarak demokrasi, eşitlik ve özgürlük ilkeleri etrafında çıkar/menfaat birliği içerisinde olduğu varsayılan halkın kamusal ifade gücünü ortaya çıkarır. Bu noktada temsilî hükümet, halkın dolaylı olarak yönetimde olduğu bir sistemden ziyade halk adına siyasal eylem geliştiren "ulusal temsilciler"in kamu denetimine tabi tutulmasına olanak tanıyan bir yönetsel sistemdir. Kamusal müzakere, temsil kavramının önemli bir bileşeni olarak kodlandığında temsil, ülkesel siyaseti ortaya çıkaran fikir birliğinin ifadesi haline gelerek demokratik hüviyete bürünür (Urbinati, 2006: 5). Dolayısıyla temsilî hükümetin siyasal temsilden farklı bir kavramsallaştırmaya sahip olduğunun altı çizilmelidir. Nitekim temsilî hükümet ve/veya temsilî demokrasi, seçim prosedürleriyle görünür olan belirli bir kurumsal yapıya atıfta bulunurken siyasal temsil, herhangi bir kurumsal yapıyla sınırlı olmayan siyasal eylemlerle ilgilidir. Temsilin, Ortaçağ kökenlerinden koparak demokratik bir anlam bütünlüğüne sahip olmasını sağlayacak düşünsel boyut buradan kaynaklanacaktır.

Temsil seçimler aracılığıyla ortaya çıkan/çıkarılan kurumların karşılığı olarak düşünülürse demokrasi, temsilî hükümetlerin politikalarına meşruiyet sağlayan önemli bir söylem haline gelir. Bunun aksine temsil,

temsilci ile temsil edilenin birebir ilişkisini aşan toplumsal bir perspektif sunar. Bu noktada katılım, seçim prosedürleri aracılığıyla oy verme işleminden ziyade kamusal müzakere ve hüküm vermenin ifadesidir. Bu düşünsel çizgide temsil, demokratik bir gelişimi mümkün kılar. Dolayısıyla temsili demokratik olarak kavramsallaştırmak, siyaseten kendini "var" etme mücadelesindeki halkın kamusal müzakere süreçlerindeki belirleyiciliğiyle yakından ilişkilidir. Kamusal müzakere gücünden yoksun ve "kitlesel" görünümüyle ifade edilen halk perspektifi, demokratik görünümünden uzak elitist ya da popülist temsil perspektiflerini ortaya çıkarır (Runciman, 2007: 105).

Temsil olgusuna yönelik literatürün gösterdiği üzere, temsilin kavramsallaştırmasında kritik rol oynayan anahtar kelimeler yasama organları, seçimler, çıkarlar, menfaatler, tercihler ve irade iken demokratik temsil düşünsel çizgisinde dolaylılık, kamusal müzakere, yorum bilgisi, ülkesel politika, sembolizm ve kurucu irade gibi kavramların ön plana çıktığı görülür. Bu çerçevede temsile yönelik geleneksel kavramsallaştırma, seçimler aracılığıyla temsilin kurumsal olarak görünürlüğüne odaklanırken demokratik temsil düşünsel çizgisi temsili, hem seçilmiş hem de seçim-dışı aktörler aracılığıyla gerçekleşebilecek yaratıcı bir eylem olarak ele almaktadır.

Demokratik bir temsil perspektifinin başlangıç noktası çıkarların ve menfaatlerin temsiline yönelik düşünsel zemindir. Çıkar/menfaat temsili, yurttaşın tercihini anlama, açıklama ve yerine getirme konularında alternatif anlayışlara nazaran daha önemli bir perspektif sunar. Böylelikle temsilin "var edici" ve "yansıtıcı" unsurları görünür hale gelir. Bu anlayışta, temsilcilerin, öncelikli olarak temsil edilenler tarafından ifade edilen tercihleriyle tanımlanan çıkarları/menfaatleri gözetmeye çalıştıklarına yönelik varsayım bulunur. Çıkar/menfaat temsili anlayışı temsilî organlara katılımın genişletilmesi, temsilciler ile temsil edilenler arasındaki iletişimin artırılması ve azınlıktakilerin de politik alanda görünür olmasını gündeme getirir.

Nadia Urbinati, temsili yeniden düşünme konusuna "temsilin bir tür savunuculuk" olarak anlaşılması gerektiği düşüncesiyle önemli bir katkı sağlar. Ona göre temsil söz konusu olduğunda odaklanılması gereken nokta, çıkar ve menfaatlerden ziyade özgürlüğün korunmasına sunmuş olduğu perspektiftir (2006: 14). Urbinati'nin temsil düşüncesi iki temel özelliği bünyesinde barındırır. Bunlardan *birincisi*, temsilcinin seçim bölgesiyle ve temsil edilenlerle çıkar/menfaat bağlamında sıkı bir ilişkili içerisinde olduğu varsayımı iken *ikincisi*, temsilcinin politika belirlenim süreçlerinde hüküm verme

kapasitesiyle göreceli olarak temsil edilenlerden özerkliğidir (2006: 35). Bu perspektif, emredici vekâlet anlayışını andırır şekilde, temsilcilerin politikalarında hem kendi aralarındaki hem de seçim bölgeleriyle müzakere süreçlerini vurgulaması hasebiyle dikkat çekicidir. Bu bağlamda Urbinati'nin temsil düşüncesi, müzakereci demokrasi anlayışının gelişimine katkı sunmakla birlikte rızanın oluşumuna ve ülkesel temsilin önemine dikkate değer bir katkı sunar. Tüm bunlara ek olarak, temsilî demokrasinin prosedürlerine, uygulamalarına ve ethosuna karşı müzakerenin önemini vurgulayan agonistik bir temsil anlayışı ortaya koyar. Bu anlamda düşünür, temsilin yetkilendirme boyutundan biçimsel boyutuna kadar yürütülen teorik tartışmaların kapsamını genişletir.

Temsil, yurttaşın iradesini görünür kılma konusunda politik dezavantajları silme ve adalet sağlama perspektifi sunar. Urbinati'nin (2006: 42) üzerinde durduğu gibi, "demokratik temsil, politik savunuculuk içerdiği sürece adil bir görünüm arz eder." Demokratik temsil perspektifinden hareketle Fraser (2007: 313) temsil ile adalet arasındaki ilişkiyi şu şekilde analiz eder:

> "Temsil, [politik] bölüşüm ve tanınma mücadelesiyle ilişkilidir. Politik üyelik statüsünü belirler, adil bir dağıtımı ve karşılıklı tanıma hakkını ifade eder... Dolayısıyla temsil, ekonomik ve kültürel boyutlara sahip olduğu gibi bir üçüncü boyut olarak adaletli bir politika belirlenim süreçlerini ortaya çıkarır."

Son tahlilde Temsilî ilişkiyi belirleyen kurumsal kuralların ve normların varlığı, temsilcilerin belirli işleri üstlenmek ve görevleri yerine getirmek üzere seçimler aracılığıyla belirlendiği rollerine göndermede bulunur. Temsilcinin, temsil edilenleri sadece "sanal" (virtual) olarak politik arenada var etmediği, temsil edilenlerin çıkar ve menfaatlerine hizmet etmesi gerektiğini ifade eden Burkecü perspektif, modern siyaset teorisinde temsile dair geçerliliğini korumaktadır. Bu bağlamda temsilciler, temsil edilenlerin tercihlerine bağlı olmamalıdır ve fakat ulusal çıkarları temsil etmek için müzakere kabiliyetlerini temsil edilenlerden bağımsız olarak politik arenada kullanmalıdırlar.

SONUÇ

Temsilin "ne"liğine yönelik kavramsallaştırmalar, Pitkin'in kültleşmiş *Temsil Kavramı* isimli eserinde serimlediği teorik çerçeveden "demokratik temsil" düşüncesine kadar siyaset teorisyenlerinin üzerinde durduğu önemli bir konu olarak dikkat çeker. Farklı tarihsel gelişim çizgilerini takip etmeleri hasebiyle temsili, demokrasi için bir tehdit olarak gören Pitkin'in "huzursuz ittifak" düşüncesi ise temsil kavramına dair literatürü önemli ölçüde etkiler. Bu çerçevede

temsil eleştirileri; elitizm tartışmalarına, çıkar gruplarının varlığına ve yasama usullerinin verimsizliğine yönelik perspektifler sunar. Pitkin'in temsil ve demokrasinin eşanlı/eşzamanlı düşünülmemesine yönelik sunmuş olduğu yaklaşım, demokrasi teorisindeki modern tartışmalardan katılımı ve müzakereyi ön plana çıkaran "iletişimsel demokrasi", "radikal demokrasi" ve "müzakereci demokrasi" gibi önerilere önemli bir teorik altyapı sunar. Bahsi geçen tartışmaların temsil tahayyülü, dolaysızlık ve doğrudan kontrol lehine genellikle olumsuz bir içerik taşır. Bu noktada belirtilmesi gerekir ki temsilin zıttı, alternatifi ya da bir çözümü olarak katılımı kabul etmek önemli bir hata olacaktır. Plotke'nin (1997: 19) belirttiği üzere "temsilin zıttı dışlanma, katılımın ise apolitikleşmedir." Bu bağlamda yurttaşı ilgilendiren politikaların daha açık, etkili ve adil olması temsilî uygulamaların ve formların geliştirilmesiyle yakından ilişkilidir.

Temsilin sadece bünyesinde barındırdığı varlık-yokluk perspektifiyle düşünülmesi, kavramın ve yönetsel uygulamaların reddedilmesine sebebiyet verir. A'nın siyaseten B tarafından temsil edilmesi, B'nin yokluğuna mı işaret eder? Temsilciler ile temsil edilenlerin aynı politik alanda ve yurttaşlık statüsüyle yaşadığı düşünüldüğünde bu soruya basitçe hayır cevabı verilebilir. Siyasal temsil ilişkisi, farklı analitik düzeylerde kişiler ortaya çıkarır. Dolayısıyla yönetenler ile yönetilenler arasında kurgulanan temsilî ilişkide, siyasal bağlamda birinin politik olarak mevcut olduğu ancak fiziksel olarak olmadığını söylemek mümkün olmaktadır.

Temsilin eşanlı/eşzamanlı olarak düşünüldüğü demokrasiyle sorunlu bir ilişki biçimi ortaya çıkardığına ve temsilî demokrasinin "yapay" ya da "bozulmuş" bir yönetim sistemi olduğuna yönelik eleştiriler, biçimsel ve soyut bir içerik taşımaktadır. Bu eleştirilere kısmen katılmak mümkün görünse bile temelde yanıltıcı oldukları belirtilmelidir. Karar verme prosedürlerinin devamlılığı için çoğunluğun oluşturulma sürecinde yine soyut bir niteliktedir. Ancak demokrasinin temsilî mahiyeti, kaynakların sınırlı ve çıkarlar ile menfaatler konusunda tercihlerin gerekli olduğu politik alanda karar almanın önemli bir yoludur. Temsile yönelik katılımcı ve popülist eleştirilerin yanıltıcı tarafı, demokrasinin ethosunu görmezden gelen ve sadece biçimsel-prosedürel unsurlarına odaklanan "düşünsel" tahayyülleridir.

Temsilî demokrasi, halkın kendi kendini yönetmesi için doğrudan demokrasi anlayışının bir alternatifi olarak görülmemelidir. Bu noktada seçim pratiği ile temsilin eşanlamlı düşünülmemesi gerekir. Çünkü seçimler, "doğrudan" katılımın bir alternatifi değildir. Robert A. Dahl'ın (1971: 20) ifade ettiği üzere, seçimleri egemenlik yetkisinin devredildiği bir dizi soyut "an"a indirgemek

önemli bir hata olacaktır. Bu bağlamda seçimlerin, temsilin önemli boyutları olarak görülebilecek, yetkilendirme ve hesap verebilirlik aracı olarak işlev görmesi, rejimin demokratik olarak isimlendirilmesini olanaklı hale getirir.

Siyasal temsil, halktan kaynaklanan egemenliği iradeye ve bu iradeyi de politik hükme dönüştürme kapasitesine sahiptir. Bu bağlamda temsil, müzakerenin belirleyiciliği çerçevesinde siyasete, bölgeselliğin ve yurttaşlığın sınırlarını aşabilecek idealize edici bir boyut kazandırabilir. Temsil, yurttaşları ve yurttaşların her birinin birbirinden farklı tercihlerini birleştirmeye ve birbirine bağlamaya hizmet eder. Temsilî kurumların siyasal hayata bir perspektif sunan ve önemli değişikliklere sebebiyet veren özellikleri göz ardı edilmemelidir. Bu dönüşüm, toplumsal olarak yeni bir siyasal biçim –rejim- yaratan evrensel oy hakkının benimsenmesi temelinde görünür hale gelir. Bu çerçevede temsilî kurumların doğası ve işlevi değişerek gelişir.

Son tahlilde demokrasinin sürekli gelişen ve değişen kompleks doğası göz önünde bulundurulduğunda siyasal temsilin geleneksel boyutları ile katılımcı perspektifi "demokratik bir ideal" olarak analiz edilemez. Bu ideale yaklaşmak için biçimsel, betimleyici, sembolik ve aslî temsil boyutlarını bünyesinde barındıran yerel, ulusal ve ulus-ötesi çıkarlar ile menfaatler söz konusu olduğunda tanımlanabilir değerler ve söylemler üretebilen sofistike temsil formlarına ihtiyaç vardır.

Kaynakça

Arendt, H. (2012). *Devrim Üzerine.* (Çev. Onur Kara). İstanbul: İletişim Yayınları.

Barber, B. (1995). *Güçlü Demokrasi.* (Çev. Mehmet Beşikçi). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Beriş, H. E. (2014). *Egemenlik: Bir Kavramın Geçmişi, Bugünü ve Geleceği.* İstanbul: Tezkire.

Birch, A. H. (2001). *Concepts and Theories of Modern Democracy.* New York: Routledge.

Budge, I. (2006). "Direct and Representative Democracy: Are They Necessarily Opposed?", *Representation,* Sayı: 42, Cilt: 1, ss. 1–12.

Burke, E. (1949). *Burke's Politics: Selected Writings and Speeches of Edmund Burke on Reform, Revolution, and War.* (Edit. Ross J. S. Hoffman and Paul Levack). New York: Alfred Knoph Publishing.

Castiglione, D. (2012). "A New Agenda for Democratic Representation?", *Politics & Gender,* Sayı: 8, Cilt: 4, ss. 518–523.

Cotta, M. ve Best, H. (2007). "Parliamentary Representatives from Early Democratization to the Age of Consolidated Democracy: National Variations and International Convergence in a Long-term Perspective", *Democratic Representation in Europe.* (Edit. Maurizio Cotta and Heinrich Best). Oxford: Oxford Univ. Press.

Dahl, R. A. (1971). *Polyarchy: Participation and Opposition.* New Haven: Yale Univ. Press.

Dahl, R. A. (2001). *Demokrasi Üstüne.* (Çev. Betül Kadıoğlu). Ankara: Phoenix Yayınları.

Dovi, S. (2002). "Preferable Descriptive Representatives: Or Will Just Any Woman, Black or Latino Do?", *American Political Science Review,* Sayı: 96: ss. 745-754.

Dunn, J. (2017). *Halkın Özgürlüğü.* (Çev. Akın E. Pilgir). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Fraser, N. (2007). "Identity, Exclusion, and Critique: A Response to Four Critics", *European Journal Political Theory,* Sayı: 6, ss. 305–338.

Held, D. (1987). *Models of Democracy.* Cambridge: Polity Press.

Heywood, A. (2012). *Siyaset.* (Çev. Bekir B. Özipek, Bican Şahin, vd.). Ankara: Adres Yayınları.

Hobbes, T. (2018). *De Cive.* (Çev. Deniz Zarakolu). İstanbul: Belge Yayınları.

Hobson, C. (2008). "Revolution, Representation and the Foundations of Modern Democracy", *European Journal of Political Theory,* Sayı: 7, Cilt: 4, ss. 449–471.

Keane, J. (2009). *The Life and Death of Democracy*. London: Simon & Schuster Publishing.

Kılıçbay, M. A. (2003). "Ya Parlamento Demokratik Değilse!", *Türkiye Günlüğü,* Sayı: 60, ss. 19-22.

Lijphart, A. (2014). *Demokrasi Modelleri: Otuz Altı Ülkede Yönetim Biçimleri ve Performansları*. (Çev. Güneş Ayas ve Umut Bulsun). İstanbul: İthaki Yayınları.

Loewenberg, G. (1972). "Comparative Legislative Research", *Comparative Legislative Behavior: Frontiers of Research.* (Edit. Samuel Patterson ve John Wahlke). New York: Wiley Publishing.

Luhmann, N. (1990). *Political Theory in the Welfare State.* (Transl. J Bednarz Jr). New York: Walter de Gruyter.

Madison, J. (1961). "Federalist No. 10", *The Federalist Papers.* (Edit. Isaac Kramnick). New York: Penguin.

Manin, B. (1997). *The Principles of Representative Government.* Cambridge: Cambridge Univ. Press.

Mansbridge, J. (2003). "Rethinking Representation", *American Political Science Review,* Sayı: 97, Cilt: 4, ss. 515–528.

Mayo, H. B. (1964). *Demokratik Teoriye Giriş*. (Çev. Emre Kongar). Ankara: Türk Siyasi İlimler Derneği Yayınları.

Orr, K. ve McAteer, M. (2010). "The Modernisation of Local Decision Making: Public Participation and Scottish Local Government", *Local Government Studies,* Sayı: 30, Cilt: 2, ss. 131-155.

Özkan, M. (2019). *Modern-Demokratik Devlette Siyasal Temsil.* Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Pateman C. (1976). *Participation and Democratic Theory.* Cambridge: Cambridge Univ. Press.

Phillips, A. (1995). *The Politics of Presence.* Oxford: Oxford Univ. Press.

Pitkin, H. F. (1972). *The Concept of Representation.* Berkeley: University of California Press.

Pitkin, H. F. (2014). *Temsil Kavramı.* (Çev. Seda Erkoç). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Kültür Yayınları.

Pitkin, H. F. ve Schumer, H. (1982). "On Participation", *Democracy*, Sayı: 2, ss. 43-54.

Pitkin, H. F. (2004). "Representation and Democracy: Uneasy Alliance", *Scandinavian Political Studies,* Sayı: 27, Cilt: 2, ss. 335–342.

Plotke, D. (1997). "Representation is Democracy", *Constellations,* Sayı: 4, Cilt: 1, ss. 19–34.

Powell, G. B. Jr. (2004). *Political Representation in Comparative Politics.* Annual Review of Politacal Science, Sayı: 7, ss. 273–296.

Rehfeld, A. (2006). "Towards a General Theory of Political Representation", *Journal of Politics*, Sayı: 68, Cilt: 1, ss. 1–21.

Rosanvallon, P. (2011). *Democratic Legitimacy: Impartiality, Reflexivity, Proximity.* (Trans. Arthur Goldhammer). Princeton: Princeton Univ. Press.

Rousseau, J. J. (1982). *Toplum Sözleşmesi.* (Çev. Vedat Günyol). İstanbul: Adam Yayınları.

Runciman, D. (2007). "The Paradox of Political Representation", *The Journal of Political Philosophy,* Sayı: 15, Cilt: 1, ss. 93–114.

Samons II, L. J. (2013). *Demokrasinin Nesi Var? Atina'daki Uygulamalardan Amerikan İbadetine.* (Çev. Yosun Erdemli). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Sartori, G. (2014). *Demokrasi Teorisine Geri Dönüş.* (Çev. Mehmet Turhan ve Tunçer Karamustafaoğlu). İstanbul: Sentez.

Saward, M. (2010). *The Representative Claim.* New York: Oxford Univ. Press.

Schumpeter, J. A. (1966). *Kapitalizm, Sosyalizm ve Demokrasi II. Cilt,* (Çev. Tunay Akoğlu). İstanbul: Varlık Yayınları.

Sieyès, E. J. (2005). *Üçüncü Sınıf Nedir?.* (Çev. İ. Birkan). Ankara: İmge Kitabevi.

Urbinati, N. (2006). *Representative Democracy: Principles and Genealogy.* Chicago: Chicago Univ. Press

Urbinati, N. ve Warren, M. E. (2008). "The Concept of Representation in Contemporary Democratic Theory", *Annual Review of Political Science,* Sayı: 11, ss. 387–412.

Vieira, B. M. ve Runciman, D. (2008). *Representation.* London: Polity Press.

Williams, M. (1998). Voice, *Trust, and Memory.* Princeton: Princeton Univ. Press.

Wood, G. S. (1992). "Democracy and the American Revolution", *Democracy.* (Edit. John Dunn). Oxford: Oxford University Press.

Young, I. M. (2000). *Inclusion and Democracy.* Oxford: Oxford Univ. Press.

İkinci Meclis Binası

